

ITLARDA QULOQ VA DUMLARNI KESISHNING AHAMIYATI

Babashev Alixan Irgashevich

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti Toshkent filiali

Muhammadjonov Samandar Yorqinjon o'g'li

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti Toshkent filiali

To'xtabayeva Gullola Shuxrat qizi

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti Toshkent filiali

Annotatsiya:

Ushbu maqolada itlar dum va quloqlarini kesish ular hayoti uchun qanchalik muhurligi hamda tashqi ko'inishi bilan uning harakterini qay darajada uyg'unlashtirishi, bu operatsiyani qachon, qay tarzda o'kazish haqida ma'lumotlar yoritilgan. Itlar hozirgi kunda hayotimizda ko'p jihatdan bizga ko'makchi hisoblansa. Shunday ekan insonlarga azaldan vafodor do'st bo'lib kelgan jonzotlar jozibasiga ham etiborli bo'lish kerak.

Annatation:

This article describes how important it is for dogs to cut their ears and tails, how to harmonize their appearance with their character, when and how to perform this operation. Today, dogs help us in many ways in our lives. Therefore, it is necessary to pay attention to the charm of creatures that have been loyal friends to people since time immemorial.

It (lotincha: *Canis familiaris*) — boʻrisimonlar oilasiga mansub **uy hayvoni**. Hamma mamlakatlarda tarqalgan. Yovvoyi ajdodi boʻri. Mezolit davrida (miloddan avvalgi 15— 10 ming yil) xonakilashtirilgan. Itlarning hid bilish, eshitish va koʻrish organlari, shuningdek, miyasi yaxshi rivojlangan.

Yangi tugʻilgan kuchuk bolalari koʻzlari yumuq, quloqlari kar va tishsiz tugʻiladi. Koʻzlari 10-14 kundan keyin ochiladi, 5-8 kundan keyin quloqlari eshita boshlaydi, sut tishlari esa 20-30kundan keyin chiqadi. Itlarning boʻyi 16-18 sm dan 100 sm gacha, vazni 600 gm dan 90kg gacha boradi.

Itlarni biz faqat uy hayvoni koʻrinishida tasavvur qilamiz, ammo, itlarning yovvoyi vakillari ham mavjud. Ularni yovvoyi holda yashaydigan yagona turi bu dingo itlari hisoblanib, asosan Avstiraliyada keng tarqalgan. Dunyo boʻyicha itlarning 4000 dan ortiq zoti maʼlum.

Itlar 3ta asosiy guruhga boʻlinadi:

Xizmat itlari; qoʻriqchilik va maxsus xizmatlar (harbiy, qidiruv, qorovullik, yuk tashish)ni bajaradi. Ular boyloq, boʻsh yoki alohida kataklarda (xonalarda) boqiladi. Ularning zotlari juda koʻp. Masalan; ovcharkalar, doberman, boksyor, erdelyer, kora teryer, dog, senbernar, nyufaunlend. Bu turdagi Itlar boʻychan, sharoitlarga bardoshli, odam buyruqlariga va mashqlarga tez oʻrganadi. Ular jang maydonlarida yaradorlarni qidirib topish va olib chiqish, aloqa ishlari, minalarni, narkotik moddalarni topish kabi noyob ishlarni bajarishga qodir. Oʻzbekistonda xizmat itlaridan Sharqiy Yevropa ovcharkalari keng tarqalgan. Inson uchun eng yaqin yordamchi itlar choʻpon itlari hisoblanadi. Bunday itlardan boʻribosar, kavkaz, moʻgul, shotland ovcharkalari chorva podalarini boʻrilardan qoʻriqlash, podaning tarqalib ketishiga yoʻl qoʻymaydi yani "podachilik" vazifalarini bajaradi. Itlar chekka Shimolda chanaga qoʻshib, transport vositasi sifatida ishlatiladi (10—12 ta it qoʻshilgan chanada 400– 500 kg gacha boʻlgan yukni bir sutkada 80–100 km masofaga yetkazishi mumkin).

Ovchi itlar; bu guruhiga mansub 100 dan ortiq zot mavjud, tozi, laycha, setter, poynter, layka, iskovuch va boshqalar. Bular yovvoyi hayvon va parrandalarni topib, ovchilarga yordamlashadi. Ovchi itlar bilan sport musobaqalari ham o‘tkaziladi.

Dekorativ itlar; uyda asraladigan dekorativ zotlardan uzun junli baroq, jingalak junli baroq, balonka, pakana zotli teryer, pudel, shpits, pekin va yapon itlari, mopelar keng tarqalgan. Ular deyarli xo‘jalik ahamiyatiga ega emas va ularni faqat it ishqibozlari urchitadi va boqadi.

Tabiatan itlarni tashqi tomondan kuzatkanimizda, beixtiyor nazarimiz eng avvalo ularni dum va quloqlariga tushadi. U organlar itlarning hayotida sezilarli ahamiyatga egadir. Jumladan quloqlar eshitish, tovush qay tarafdin kelayotganini aniqlash va mo‘ljal olish vazifasini bajarsa, dum esa hayvon harakatlanishda muozanatni saqlashga yordam beradi va bundan tashqari hissiyot hamda signal funksiyasini ham bor, ammo, dum va quloqlar qirqilsa yuqoridagi funksiyalar yo‘qoladi degani emas.

Kuchukchalarda quloqlar bir yarim oylik va undan katta yoshda maxsus asboblarni yordamida kesiladi. Bunday operatsiya juda ko‘p tajriba va hatto san’atni talab qiladi va quloqlarni shunchaki kesib tashlanmasdan, balki ularga ma’lum bir shakl berilishi kerak. Agar operatsiya malakali veterinariya vrachi tomonidan ehtiyotkorlik bilan va to‘g‘ri bajarilgan bo‘lsa, unda odatda operatsiyadan keyingi asoratlar (choklarning ochilib ketishi, quloqlarning yiringlashi aseptik hodisalar) sodir bo‘lmaydi.

Qadimdan itlar egasiga vafodorligi va chiroyli tashqi ko‘rinish hamda o‘ziga xos fel-atvori bilan insonlarni mamnun qilib kelgan, lekin, shunday zotlar borki ularning tashqi ko‘rinishi (quloqlari va dumlarining hajmi) asl harakterini ifodalamaydi. Shunday vakillardan biri Doberman bo‘lib, uzun, yoqimsiz dumi va keng quloqlari uning asl nafisligini yo‘qqa chiqaradi. Pitbul va stend zotlarining quloqlari va dumi ularni daxshatli ko‘rinishini butunlay yo‘qotadi. Jangari itlarni quloqlarini qirqish bilan jang paytidagi va undan keying salbiy oqibatlarini oldini olishga ershiladi.

Kuchuklarning dum va quloqlarini necha yoshida kesgan maqul?

Ko'pgina it egalari kuchukcha hayotining 7-kunidayoq quloqlaridan halos qilgan maqul deb bilishadi, ammo bunday erta yoshda itning tanasi va tumshug'ining kelajakdagi nisbatlarini oldindan aytish juda qiyin, sevimli jonzoti ko'ziga yanada chiroyli ko'rinishi istagan odam bu jarrohlikni 7 haftalikdan 13 haftalik bo'lgan davir oralig'ida amalga oshirgani maqul.

Itlarning dumini kesing uchun optimal yosh kuchukcha hayotining 3-10 kunlik davri hisoblanadi. Bu vaqtda kuchukning dum sohasidagi qon tomirlar juda mayda va suyaklari esa tez tiklanuvchan bo'ladi, shu sababli qirqilgan joydagi to'qimalar tez tiklanadi va salbiy oqibatlariga olib kelmaydi. Bundan tashqari bu davirlar oralig'ida hayvonda sezgi juda yaxshi rivojlanmagan bo'ladi shu sababli operatsiya paytidagi va undan keying og'riq kuchukchaga deyarli bilinmaydi.

Agar siz o'z kuchugingizni quloqlari yoki dumini kestirmoqchi bo'lsangiz bu ishni veterinariya klinikasida, yuqori malakali mutaxassisga ishonish o'ingiz va kuchuk uchun ham yaxshi bo'ladi.

Ushbu rasmda Staffordsher zotli itlarning quloq suprasini kesish ko'rsatib berilgan.